

ნაწილი II : ძირითადი ინფორმაცია

1.ზოგიერთი ხშირად დასმული შეკითხვა ბავშვის უფლებების შესახებ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კონვენციასთან დაკავშირებით

რას წარმოადგენს იგი?

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კონვენცია ბავშვის უფლებების შესახებ წარმოადგენს საერთაშორისო ხელშეკრულებას ადამიანის უფლებათა შესახებ, რომელიც ახალგაზრდა თაობას ეხება. იგი მიღებულ იქნა 1989 წელს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ ასამბლეაზე. კონვენცია მოიცავს 41 მუხლს, რომელიც ეხება ბავშვების უფლებებს, 1 მუხლს, რომელიც საზოგადოების ინფორმირების დონისა და ცნობიერების ამაღლებას ემსახურება და 12 მუხლს, რომელიც კონვენციაში შესული დებულებების დაცვის კონტროლს, კონვენციის რატიფიცირებასა და მის გატარებას ეხება. ბავშვის უფლებების კონვენციას ხელს აწერს უფრო მეტი ქვეყანა, ვიდრე რომელიმე სხვა საერთაშორისო ხელშეკრულებას, რომელიც ადამიანის უფლებათა დაცვას ემსახურება. 2008 წლის დეკემბრისთვის მასზე უკვე 193 ქვეყანას ჰქონდა ხელი მოწერილი ან რატიფიცირებული ჰქონდა აღნიშნული დოკუმენტი.

ამრიგად, რას წარმოადგენს ტერმინი „ბავშვი“ კონვენციის მიხედვით?

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის განმარტებით, ბავშვად ითვლება 18 წლამდე ასაკის ყოველი ადამიანი, თუკი, რომელიმე ქვეყნის კანონმდებლობის მიხედვით, ბავშვი უფრო ადრე არ აღწევს სრულწლოვანებას. ასეა ნათქვამი კონვენციის პირველ მუხლში.

როგორ მოქმედებს კონვენცია?

მიუხედავად იმისა, რომ კონვენცია არ წარმოადგენს სახელმწიფო კანონს, მოცემული კონვენციის პრინციპები ასახული უნდა იყოს იმ ქვეყნების სახელმწიფო კანონმდებლობაში, პოლიტიკასა და პროგრამებში, რომლებიც ხელს აწერენ მას. ამ ქვეყნების მთავრობები ვალდებული არიან, რეგულარულად წარადგინონ ანგარიშები გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წინაშე, კონვენციის მუხლებით გათვალისწინებული დებულებების გახორციელებაში მიღწეული პროგრესის შესახებ. ანგარიშების წარდგენის სისტემა ქვეყნების მთავრობებზე განხორციელებული კონტროლის საშუალებას წარმოადგენს, რათა ამ ქვეყნებში ადგილი არ ჰქონდეს ბავშვების უფლებების დარღვევის შემთხვევებს.

რა გავლენა აქვს ჩვენს ყოველდღიურ ცხოვრებაზე გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კონვენციას ბავშვის უფლებების შესახებ?

გაეროს მოცემული კონვენციის რატიფიცირებით, ქვეყნის მთავრობა საკუთარ თავზე იღებს ვალდებულებას, პატივი სცეს 18 წლამდე ასაკის ადამიანთა უფლებებს, რაც გულისხმობს იმას, რომ მათ ეძლევათ საშუალება, მონაწილეობა მიიღონ იმ საკითხების შესახებ გადაწყვეტილებათა მიღების პროცესებში, რომლებიც მათ ეხება, სახელმწიფო ზრუნავს მათი სიცოცხლის შენარჩუნებასა და მათ დაცვაზე ნებისმიერი ზიანისაგან. კონვენციის მე-4 მუხლში ნათქვამია, რომ კონვენციაზე ხელმოწერი და, მასასადამე, მონაწილე სახელმწიფოები ყველა სათანადო ზომების მიღებით ეცდებიან, განახორციელონ კონვენციით აღიარებული უფლებები, გარდა ამისა, იქვე ნათქვამია, რომ მონაწილე სახელმწიფოები ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებათა რეალიზაციისათვის დებულებებს ზომებს, მათ ხელთ არსებული რესურსების მაქსიმალური გამოყენებით. როდესაც ჩვენთვის ცნობილია, რა წერია და რა იგულისხმება კონვენციაში, ჩვენ შეგვიძლია უზრუნველყოთ კონვენციით გათვალისწინებულ უფლებათა დაკანონება და წესად ქცევა, რაც საფუძვლად უნდა დაედოს ბავშვების მიმართ მოპყრობას.

2. ბავშვთა უფლებები - ადამიანის უფლებათა დაცვის პროცესის ნაწილი

ბავშვთა უფლებები და ის სტანდარტები, რომლისკენაც უნდა ისწრაფოდეს ყველა სახელმწიფო, უკლებლივ ყველა ბავშვისათვის ამ უფლებათა რეალიზაციის თვალსაზრისით, ყველაზე კონკრეტულად და სრულყოფილად ადამიანის უფლებათა შესახებ არსებულ ერთ საერთაშორისო ხელშეკრულებაშია ჩამოყალიბებული, ეს არის ბავშვის უფლებების კონვენცია. მოცემული კონვენცია ისტორიაში ყველაზე ფართოდ და საყოველთაოდ მიღებულ ინსტრუმენტს წარმოადგენს, ადამიანის უფლებათა დაცვის ინსტრუმენტებს შორის - მას ხელს აწერს მსოფლიოს ყველა ქვეყანა, ორი ქვეყნის გამოკლებით - და, შესაბამისად, ადამიანის უფლებათა საყოველთაო რეალიზაციისაკენ სწრაფვის საქმეში, ბავშვთა უფლებების დაცვა უმნიშვნელოვანეს და ცენტრალურ ადგილს იმკვიდრებს. მოცემული დოკუმენტის რატიფიცირებით, სახელმწიფოთა მთავრობები საკუთარ თავზე იღებენ ვალდებულებას, თავად დაიცვან და ყველა შესაძლო საშუალებით უზრუნველყონ ბავშვთა უფლებების დაცვა და, აგრეთვე, ისინი თანხმდებიან, ანგარიშვალდებულნი იყვნენ ან მიმართულებით მათ მიერ გადადგმული ნაბიჯებისა თუ მიღწევების შესახებ, საერთაშორისო საზოგადოების წინაშე.

მიუხედავად განსხვავებული სამართლებრივი სისტემებისა და კულტურული ტრადიციებისა, ბავშვის უფლებების კონვენცია საყოველთაოდ აღიარებული და მიღებული სტანდარტებისა და ვალდებულებების კრებულს წარმოადგენს, რომელიც არ ექვემდებარება მოლაპარაკებებს. მასში ასახულია ადამიანის ის ძირითადი უფლებები, რომლებიც, მსოფლიო მასშტაბით, განურჩევლად ყველა ბავშვს ეკუთვნის.

- სიცოცხლის შენარჩუნების უფლება;
- სრულყოფილი და ჯანსაღი განვითარების უფლება;
- საზიანო ზემოქმედებისაგან, არასათანადო მოპყრობისა და ექსპლუატაციისგან დაცვის უფლება;
- ოჯახის, კულტურულ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში სრული მონაწილეობის უფლება.

ყოველი უფლება, რომელიც შესულია აღნიშნულ კონვენციაში, წარმოადგენს ხელშეუვალ უფლებას, რომელიც ადამიანური ღირსების შენარჩუნებისა და ბავშვის ჰარმონიული განვითარების საფუძველს ქმნის. კონვენცია ბავშვთა უფლებების დაცვას უზრუნველყოფს, ჯანმრთელობის დაცვის, განათლების, სამართლებრივ, სამოქალაქო და სოციალური უზრუნველყოფის სფეროებში სტანდარტების დაწესების საშუალებით. ეს სტანდარტები ერთგვარ ნიშნულს ანუ საზომს წარმოადგენს, რომლის მიხედვითაც შესაძლებელი ხდება ქვეყნების მიღწევების ამ თვალსაზრისით შეფასება. კონვენციაზე ხელმოწერილი სახელმწიფოები ვალდებული არიან, ნებისმიერი ქმედებისა თუ პოლიტიკის შემუშავებისა და გატარებისას, იხელმძღვანელონ ბავშვის ყველაზე ჭეშმარიტი ინტერესებით.

ბავშვის უფლებების კონვენცია წარმოადგენს საერთაშორისო მასშტაბით სავალდებულო პირველ ინსტრუმენტს, რომელშიც გაერთიანებულია ადამიანის უფლებათა სრული სპექტრი - სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებები, ისევე, როგორც ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებები. შემუშავებულ და მიღებულ იქნა ორი დამატებითი ოქმი, რომელთაგანაც ერთი ეხება შეიარაღებულ კონფლიქტებში ბავშვთა მონაწილეობასა და ბავშვებით ვაჭრობას, ხოლო მეორე - ბავშვთა პროსტიტუციასა და ბავშვთა პორნოგრაფიას, აღნიშნული ოქმების დამატება ემსახურებოდა კონვენციის იმ დებულებათა გამყარებას, რომლებიც ამ სფეროს ეხება. აღნიშნული ოქმები ძალაში შევიდა 2002 წლის 12 თებერვალსა და 2002 წლის 18 იანვარს, შესაბამისად.

თანამედროვე საზოგადოების განვითარების დონე კიდევ ერთ კითხვას აჩენს: თავისუფლების უფლება პლურალისტული საზოგადოებების ჩამოყალიბებას უწყობს ხელს, რაც სეკულარიზაციისა და ინდივიდუალური ცხოვრების წესის მაღალ დონეს განაპირობებს. ამგვარ საზოგადოებაში როგორ უნდა უზრუნველყოთ მინიმალური კონსენსუსი იმ ძირითად ღირებულებებზე, რომლებიც საერთო იქნება ყველა მოქალაქისათვის?

ადამიანის უფლებებმა და ბავშვთა უფლებებმა ფასდაუდებელი წვლილი შეიტანა ჩვენი მსოფლიოს გაუმჯობესების საქმეში, მსოფლიო გახდა ადგილი, სადაც ცხოვრება უფრო უსაფრთხო და ჰუმანურია, ვიდრე აქამდე იყო და, ასევე, დიდი წვლილი შეიტანა მსოფლიო მასშტაბით პოლიტიკური,

ეკონომიკური და კულტურული სისტემების მოდერნიზების საქმეში. თუმცა არ უნდა დაგუშვათ, რომ ეს უფლებები ოდესმე ყურადღების მიღმა დარჩეს, ყოველმა ახალმა თაობამ საკუთარი წვლილი უნდა შეიტანოს მათ განვითარებაში, ახალ შეთანხმებებს მიაღწიოს მათ შესახებ და იბრძოდეს მათ დასაცავად, რათა აღასრულოს ადამიანის უფლებებისა და ბავშვთა უფლებების საყოველთაო დოკუმენტებში ჩადებული პირობა.

ადამიანის უფლებებს, რომლებსაც ეფუძნება ბავშვთა უფლებები, ხანგრძლივი ტრადიცია აქვს, მათ წინამორბედად გვევლინება მსოფლიოს უდიდესი რელიგიები და ფილოსოფია. თანამედროვე ადამიანის უფლებებს განმანათლებლობის ხანაში ჩაეყარა საფუძველი და სათავე დაუდო ამერიკისა და საფრანგეთის რევოლუციებს. დღეს ისინი უფლებათა შესახებ კანონების სახით არის შესული თანამედროვე დემოკრატიული ქვეყნების დაწერილ თუ დაუწერიელ კონსტიტუციებში. მათი არსებობის მთელი ისტორიის განმავლობაში ადამიანის უფლებებს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭებოდა ძლიერთა წინაშე სუსტების დაცვის საქმეში. სწორედ ამ ასპექტშია ბავშვთა უფლებები ყველაზე მნიშვნელოვანი: მცირეწლოვანები განეკუთვნებიან იმ ჯგუფებს, რომელთა სამართლებრივი სტატუსი აღმასრულებელი ხელისუფლების წინაშე ძალიან სუსტია.

ადამიანის უფლებათა დაცვის როგორც სტიქიურად მიმდინარე, ასევე, ეტაპობრივმა პროცესმა, სათავე დაუდო ადამიანის უფლებათა შემდგომი თაობის დოკუმენტების ჩამოყალიბებას, როგორც კლასიკური უფლებები, სოციალური უფლებები, რომლებიც თანასწორობის ღირებულებაზეა კონცენტრირებული და ეკოლოგიური და საზოგადოებრივი უფლებები, რომლებზე მსჯელობაც დღევანდელ დღემდე გრძელდება და რომლებიც მოიცავს განვითარებისა და ურთიერთდამოკიდებულების საკითხებს, მზარდი გლობალიზაციის პირობებში, ერთიან მსოფლიოში, და ბოლოს, ბავშვთა უფლებები.

ადამიანის უფლებებზე და ბავშვთა უფლებებზე მუშაობა, მათი დახვეწისა და განვითარების მიზნით, კვლავ გრძელდება და ალბათ მუდამ გაგრძელდება: ადამიანის უფლებებისა და ბავშვთა უფლებების საყოველთაო ხასიათი არაერთხელ დამდგარა კითხვის ნიშნის ქვეშ. დიქტატორული და დესპოტური რეჟიმების მიერ ადამიანის უფლებებისა და ბავშვთა უფლებების ხელყოფის შემთხვევები მრავლად არის მთელ მსოფლიოში; გარდა ამისა, თანამედროვე საზოგადოებისა და ტექნოლოგიების განვითარების დინამიკა ახალ-ახალ საფრთხეებს ქმნის, ახალ კითხვებს წარმოშობს და ახალი გამოწვევების წინაშე გვაყენებს. მაგალითად, როგორ შეიძლება დავიცვათ კომუნიკაციის კონფიდენციალობა ინტერნეტის ხანაში?

ადამიანის უფლებებმა უდიდესი დატვირთვა და მნიშვნელობა შეიძინა და საერთო ეთიკის საფუძვლად და ჩარჩოდ იქცა მას შემდეგ, რაც მათი გაერთიანება მოხდა კანონთა კრებულის სახით ისეთ დოკუმენტებში, როგორცაა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ქარტია და ევროპის საბჭოს კონვენცია ადამიანის უფლებათა შესახებ. ეს დოკუმენტები წარმოადგენს იმ ერთადერთ ღირებულებათა კრებულს, რომელსაც აქვს პერსპექტივა, საყოველთაოდ იქნეს მიღებული და აღიარებული მსოფლიო საზოგადოების მიერ.

თუმცა სახელმწიფოს შეუძლია, არამართებულად გამოიყენოს საკუთარი სუვერენიტეტის უფლება და ამით გაამართლოს ადამიანის ძირითადი უფლებებისა და ბავშვთა უფლებების დარღვევები საკუთარ მოქალაქეებთან ურთიერთობაში. აქედან გამომდინარე, უპასუხოდ რჩება კითხვა იმის თაობაზე, თუ როგორ უნდა უზრუნველყოთ ადამიანის უფლებებისა და ბავშვთა უფლებების დაცვა დღევანდელ მსოფლიოში, რომელიც სუვერენული, როგორც დემოკრატიული, ასევე, დიქტატორული სახელმწიფოებისაგან შედგება. როგორც ჩანს, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ქარტია სრულყოფას საჭიროებს, რათა დაცული იყოს მშვიდობა არა მარტო სახელმწიფოებს შორის, არამედ სახელმწიფოებს შიგნითაც.

ადამიანის უფლებები და მასთან დაკავშირებული ბავშვთა უფლებები - საყოველთაო უფლებებს წარმოადგენს. მათი დაცვა და უგულვებლყოფა მათი პირობის დარღვევაში გამოიხატება. ეს უფლებები განუყოფელია, დაუშვებელია მათი ქცევა ვაჭრობის საგნად, მათი აღქმა მხოლოდ დასავლური სამყაროს პოლიტიკური კულტურის ნაწილად.

ადამიანის უფლებები ბუნებრივ უფლებებს წარმოადგენს - ისინი ხელშეუვალია. ამრიგად, არც ერთ სახელმწიფოს არ აქვს უფლება მიანიჭოს ან ჩამოართვას მის მოქალაქეებს თუ არამოქალაქეებს ეს უფლებები, მათ შეუძლიათ, მხოლოდ აღიარონ და დაიცვან ისინი. ადამიანის უფლებები გულისხმობს იმას, რომ სახელმწიფო უნდა ზრუნავდეს პიროვნებაზე, და არა პირიქით. ადამიანის უფლებებით სარგებლობს უკლებლივ ყველა ადამიანი, მიუხედავად ასაკისა, სქესისა, ეთნიკური წარმომავლობისა, ეროვნებისა და ა.შ.

თუმცა ადამიანის უფლებები ვალდებულებებსაც მოიცავს. მაგალითად, ადამიანის უფლება, იყოს თავისუფალი, წონასწორობაში უნდა იყოს სხვების უფლებასთან, იყვნენ თავისუფალნი. თავისუფლების უფლებით სარგებლობა არ ნიშნავს სხვების თავისუფლების უფლების შეზღუდვას. მაგალითად, გამოხატვის თავისუფლება არ გულისხმობს სხვების შეურაცხყოფის უფლებას. ზოგიერთ ქვეყანაში საკუთრების უფლება, რომელიც ვრცელდება ფაბრიკა-ქარხნებსა და წარმოების საშუალებებზე, დაბალანსებულია კანონით, რომელიც აკონტროლებს ისეთ გადაწყვეტილებებს, რომლებიც შეიძლება ეხებოდეს დაქირავებულთა უფლებებს. ადამიანის უფლებათა დაბალანსებისა და შეზღუდვის საკითხები მუდმივად დგას განსახილველ თუ სადავო საკითხთა დღის წესრიგში, რომლებიც საჭიროებენ მოგვარებას პოლიტიკურ გადაწყვეტილებათა მიღების პროცედურებისა თუ კონსტიტუციური იურისდიქციის ფარგლებში მიღებული გადაწყვეტილებების საშუალებით. ამით აიხსნება ადამიანთა უფლებების სხვადასხვა ტიპის დოკუმენტების შექმნა დემოკრატიული ქვეყნების მიერ მსოფლიო მასშტაბით.

3. როგორ შეიქმნა ბავშვთა უფლებები

1945 წელი	<p>მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ მსოფლიოს ბევრი ქვეყნა გაერთიანდა და შეიქმნა გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია - გაერო.</p> <p>გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წევრი ქვეყნების სურვილს წარმოადგენდა მსოფლიოში მშვიდობისა და თავისუფლების დამკვიდრება.</p>
1948 წლის 10 დეკემბერი	<p>ამ დღეს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციამ მიიღო ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია.</p> <p>ამ დეკლარაციაში შესულ უფლებებში, რომელიც მსოფლიოში ყველა ადამიანის უფლებებს წარმოადგენს, მოიაზრებოდა ბავშვების უფლებებიც.</p> <p>ძალიან მალე გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წევრი ქვეყნები მივიდნენ იმ დასკვნამდე, რომ ბავშვები განსაკუთრებულ დაცვასა და მზრუნველობას საჭიროებდნენ.</p>
1950 წელი	<p>მომზადდა ბავშვთა უფლებების დოკუმენტის პირველი პროექტი, რომლის შესახებ მსჯელობაც, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წევრი სახელმწიფოების წარმომადგენლებს შორის, რამდენიმე წლის განმავლობაში გრძელდებოდა.</p>
1959 წლის 20 ნოემბერი	<p>ამ დღეს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციამ მიიღო დეკლარაცია ბავშვის უფლებების შესახებ.</p> <p>ამგვარი დეკლარაცია სახელმწიფოების მხრიდან ვალდებულების შემცველ დოკუმენტს არ წარმოადგენს, მაგრამ მისი უპირატესობა მდგომარეობს იმაში, რომ იგი ყველა სახელმწიფოსათვის წარმოადგენს რეკომენდაციას, რომლითაც მათ შეუძლიათ ისარგებლონ შემდგომი პოლიტიკის შემუშავებისას.</p>
1979 წელი	<p>მსოფლიო მასშტაბით ეს წელი გამოცხადდა ბავშვის წლად. ბავშვთა უფლებების შესახებ დისკუსიები იმართებოდა ყველგან. ბავშვების კეთილდღეობით დაინტერესებული დღითიდღე სულ უფრო მეტი და მეტი ადამიანი გამოთქვამდა სურვილს, ბავშვთა უფლებები უფრო დეტალურად ყოფილიყო შემუშავებული და, რაც ყველაზე მთავარია, სამართლებრივად სავალდებულო დოკუმენტის სახე მიეღო.</p>
1989 წლის 20 ნოემბერი	<p>ამ დღეს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურმა ასამბლეამ ერთხმად მიიღო ბავშვის უფლებების კონვენცია, ან, როგორც ჩვენ ვუწოდებდით მას, შეთანხმება ბავშვის უფლებების შესახებ.</p> <p>ამ დღიდან მოყოლებული, მსოფლიოს თითქმის ყველა სახელმწიფომ ხელი მოაწერა კონვენციას ბავშვის უფლებების შესახებ.</p> <p>ამ დოკუმენტზე ხელის მოწერით, სახელმწიფოების მთავრობებმა აიღეს ვალდებულება, ბავშვთა უფლებების შესახებ ინფორმაცია გაეცდინათ თავ-თავიანთ ქვეყნებში, დაეცვათ ეს უფლებები და</p>

განსაკუთრებული მზრუნველობა გამოეჩინათ ბავშვების მიმართ.

მაგრამ მსოფლიოში ჯერ კიდევ არის ადგილები, სადაც ბავშვებს უსამართლოდ ეპყრობიან.

ყოველი ჩვენგანი პასუხისმგებელი და ვალდებულია, მიიღოს ზომები, რათა მთელ მსოფლიოში ყველა ბავშვი სარგებლობდეს მათთვის მინიჭებული უფლებებით.

4. ბავშვის უფლებები: პრაქტიკაში გამოცდა, სიღრმისეულად გაცნობა და დანერგვა

ბავშვებს არა მხოლოდ უნდა მიეწოდოთ ინფორმაცია საკუთარი უფლებების შესახებ, არამედ უნდა შეისწავლონ, თუ როგორ დააფასონ და პრაქტიკაში გამოიყენონ ამგვარი უფლებები. ამ მიზნის მისაღწევად, სკოლამ უნდა შესთავაზოს მოსწავლეებს ჩარჩო, რომლის ფარგლებშიც მოსწავლეებს ექნებათ საშუალება მიიღონ ფართო სასწავლო გამოცდილება ბავშვის უფლებათა განათლების სფეროში. დემოკრატიული მოქალაქეობის სწავლების სამ ძირითად განზომილებასთან დაკავშირებით, აღსანიშნავია შემდეგი კომპონენტები:

ბავშვთა უფლებების პრაქტიკაში გამოცდა (საშუალებით): მოსწავლეები იღებენ გამოცდილებას ბავშვთა უფლებების, როგორც პრინციპების შესახებ, რომლებიც მართავენ საგაკვეთილო პროცესს და სასკოლო თემს და შესაბამისად პირდაპირი ზეგავლენა აქვთ ბავშვებზე. ამ კატეგორიის ფარგლებში ყალიბდება დამოკიდებულებები, ღირებულებები და უნარ-ჩვევები.

ბავშვთა უფლებების სიღრმისეულად გაცნობა (შესახებ): მოსწავლეები ეცნობიან და აცნობიერებენ თუ რა უფლებებს ფლობენ ისინი. ამ პროცესში, სადაც აქცენტი კეთდება ცოდნასა და გააზრებაზე, კრიტიკულად მნიშვნელოვანია მასწავლებლის მიერ ცოდნის მიწოდება მიზანმიმართული და სათანადოდ დაგეგმილი ფორმით.

ბავშვთა უფლებების დანერგვა (მიზნით): ბავშვებს ასწავლიან ბავშვთა უფლებების პატივისცემასა და ამ უფლებების გამოყენებას გაკვეთილზე და სკოლაში. ამგვარად, ბავშვები პრაქტიკულად ემზადებიან მომავალი როლისთვის, ანუ ინფორმირებული და აქტიური მოქალაქისა დემოკრატიულ საზოგადოებაში (იგულისხმება მონაწილეობა/ჩართულობა სკოლაში, და ასევე მოგვიანებით, ზრდასრულ ცხოვრებაში).

ბავშვის და ადამიანის უფლებათა სულისკვეთებით განმსჭვალული განათლების მიწოდება ("საშუალებით") და ასევე იმის სწავლება, თუ როგორ მივიღოთ მონაწილეობა დემოკრატიულ საზოგადოებაში ("მიზნით") წარმოადგენს სასკოლო საზოგადოების ვალდებულებას. ყველა მასწავლებელმა და დირექტორმა, ისევე როგორც მოსწავლეებმა და მათმა მშობლებმა უნდა შეასრულონ საკუთარი ფუნქციები. დემოკრატიული მოქალაქეობის სწავლების სამი განზომილება მხარს უჭერს და ავსებს ერთი მეორეს. წინამდებარე სახელმძღვანელო გთავაზობთ სასწავლო პროცესის ინიცირებისა და წარმართვის აღწერას. კერძოდ, "ბავშვის უფლებათა პრაქტიკაში გამოცდა" გულისხმობს სწავლებისა და სწავლის მეთოდების ყურადღებით შერჩევას, რაც საშუალებას მისცემს მოსწავლეებს, გააცნობიერონ სკოლის არსი - მიკრო საზოგადოებისა - რომელიც რეგულირდება ადამიანისა და ბავშვის უფლებათა პრინციპების თანახმად.

ზემოთ აღნიშნული მიზნის მისაღწევად მნიშვნელოვანია ბავშვებს გაუჩნდეთ შეგრძნება, რომ მათ, როგორც პიროვნებას პატივს სცემენ, და რომ მათ შეხედულებებს უსმენენ დისკუსიებში ან გადაწყვეტილების მიღების პროცესში. ბავშვებისა და მოზარდების მიერ მიღებული გამოცდილება უნდა იქნეს დაფასებული და კარგად მოფიქრებული, რადგან სწორედ ეს ის მომენტია, როდესაც მათი ჭეშმარიტი გამოცდილება და ცოდნა ადამიანისა და ბავშვის უფლებების შესახებ ერთმანეთს უკავშირდება. რასაკვირველია, სასკოლო თემისთვის რთულ ამოცანას წარმოადგენს იმის უზრუნველყოფა, რომ მოსწავლეებმა პრაქტიკაში გამოსცადონ, კარგად შეისწავლონ და გამოიყენონ ბავშვთა და ადამიანის უფლებები სკოლის ფარგლებში - რეალურად მიიღონ მონაწილეობა

დემოკრატიულ საზოგადოებაში. არა მხოლოდ პედაგოგებმა და სკოლის ადმინისტრაციამ, არამედ ბავშვებმა და მშობლებმაც უნდა შეასრულონ გარკვეული როლი აღნიშნული მიზნის მისაღწევად. ამ პროცესში მნიშვნელოვანი კომპონენტია მონაწილეობის პრინციპი. ამრიგად, საკლასო ოთახში და სასკოლო თემის პრაქტიკაში უკვე დანერგილი მონაწილეობის სხვადასხვა ფორმები ხდება ბავშვის უფლებების შესახებ განათლების მიღების მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილი.

მონაწილეობის გზები

მონაწილეობა შეიძლება განხორციელდეს მრავალი გზით, დაიწყოს საკლასო ოთახში ან სასკოლო საზოგადოებაში და გაგრძელდეს სკოლის მიღმა ფართო საზოგადოების მიმართ:

1. დღის წესრიგში დაყენებული საკითხებისა და ლიდერების შესახებ არსებული მასალის გაცნობა;
2. დღის წესრიგში დაყენებული საკითხებისა და ლიდერების შესახებ სტატიებისა და პუბლიკაციების წერა;
3. საკითხის შესახებ გამართულ დებატებში მონაწილეობა;
4. ისეთ საზოგადოებაში მუშაობა, რომელიც რაიმე მიზნის მისაღწევად იბრძვის ან მთავრობის მიერ გადადგმულ რომელიმე ნაბიჯს ეწინააღმდეგება;
5. პოლიტიკური პარტიების, სხვა ტიპის საზოგადოებების ან მასობრივი ჯგუფების ჩამოყალიბება ან მათში გაწევრიანება;
6. პოლიტიკურ ან საზოგადოებრივ თავყრილობებზე დასწრება;
7. პოლიტიკური პარტიის, შრომითი კოლექტივის ან საზოგადოებრივი ორგანიზაციის სათავეში ჩადგომა;
8. არჩევნებში მონაწილეობა;
9. ხელისუფლებაში მოსვლის მსურველ კანდიდატთა დასახმარებლად კამპანიის წარმოება;
10. საკუთარი კანდიდატურის წამოყენება და, არჩევის შემთხვევაში, ამომრჩეველთათვის სამსახურის გაწევა;
11. გადასახადების გადახდა;
12. ლობირება;
13. სამხედრო მოვალეობის მოხდა;
14. არსებული იურიდიული არხებით სარგებლობა, როგორცაა მთავრობის წარმომადგენლებთან ხელშეკრულებების დადება, სასამართლოში საქმის აღძვრა და ა. შ.

5. პედაგოგიური მიდგომა: სწავლა მაგალითებით

მოცემული სახელმძღვანელო გთავაზობთ კონკრეტული მაგალითების საშუალებით სწავლებისა და სწავლის კლასიკურ ინდუქციურ მიდგომას. ერთი ან რამდენიმე მაგალითის შესწავლით ან პრაქტიკაში გამოცდით, მოსწავლეებს შეუძლიათ გაიაზრონ ზოგადი, აბსტრაქტული პრინციპი ან დედააზრი. სახელმძღვანელოში მოცემულია სამი ეტაპი, რომლებიც პედაგოგმა უნდა გაითვალისწინოს მაგალითებით სწავლების დროს:

1. ფრთხილად შეარჩიეთ ერთი ან მეტი სათანადო მაგალითი; ასევე შეარჩიეთ მაგალითის (ების) მიწოდების საუკეთესო საშუალება ან მეთოდი.
2. ყურადღებით მოახდინეთ დისკუსიის და რეფლექსიის/მსჯელობის ეტაპების მოდერაცია, რომლის დროსაც მოსწავლეები იყენებენ მაგალითს - იძენენ ზოგად ცოდნას თემისა და ძირითადი ცნებების შესახებ. დისკუსიისა და რეფლექსიის/მსჯელობის ეტაპების დროს, მოსწავლეებს უნვითარდებათ ზოგადი აღქმა მაგალითში ჩადებული ძირითადი ცნებების შესახებ.
3. უზრუნველყავით ახლად შეძენილი ცოდნისა და კატეგორიების გამოყენების შესაძლებლობა ახალი კონტექსტის მეშვეობით (ცოდნის გადაცემა).

მე-2 ეტაპის განხორციელებისას მასწავლებლის მხარდასაჭერად ყველა თავში მოცემულია ცხრილი. აღნიშნული ცხრილები ეხმარება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ბავშვის უფლებათა სწავლებაში შემავალ იმ სამ განზომილებას, რომლის განხილვაც ხორციელდება კონკრეტულ თავში. ასევე მოცემულია საკვანძო შეკითხვები მოსწავლეების რეფლექსიის/მსჯელობის სათანადო მიმართულებით წარმართვის მიზნით. მოსწავლეთა მხრიდან მსჯელობის მიმართ ძალისხმევის გამოხატვა ძალზედ მნიშვნელოვანია, რადგან სასწავლო ამოცანები არ უნდა დარჩეს პედაგოგის ან მოსწავლის გონებაში მხოლოდ, არამედ უნდა იქნეს გამოხატული მოსწავლეების მიერ საკუთარი სიტყვებით, თუ როგორ გაიაზრეს, შეიგრძნეს, პრაქტიკულად გამოსცადეს ან ისურვებენ რომ გამოიყენონ ისინი მომავალში. მოსაზრებების გაზიარება საკლასო ოთახში სასარგებლოა მოსწავლეებისათვის, ისევე როგორც სასკოლო საზოგადოებისთვის მთლიანობაში.

სასწავლო პროცესი უფრო ძლიერი და ეფექტური გახდება, თუკი მოსწავლეებს ეცოდინებათ, თუ რატომ და რისთვის სწავლობენ და ეცნობიან კონკრეტულ ინფორმაციას, კონცეფციებსა და კატეგორიებს, უნარ-ჩვევებს ან დემოკრატიულ საზოგადოებაში ქცევის კონკრეტულ მოდელებსა და პრინციპებს. შესაბამისად, რეფლექსიისა და დისკუსიის ეტაპების დროს უნდა მოხდეს არა მხოლოდ გარკვეული ზოგადი დასკვნების გამოტანა კონკრეტული მაგალითებიდან, არამედ ეს ეტაპები უნდა ეხმარებოდეს მთელს სასწავლო პროცესს. კონსტრუქციული სწავლის შემთხვევაში, მოსწავლეები ეცნობიან ზოგადად სწავლისადმი პირად მიდგომას და აცნობიერებენ, თუ როგორი ტიპის მოსწავლეები არიან და რაში მდგომარეობს მათი ძლიერი მხარეები ან სასწავლო საჭიროებები. ადამიანის უფლებების სულისკვეთებით აღსავსე სწავლება საშუალებას აძლევს პედაგოგს უზრუნველყოს მოსწავლეებისათვის საკმარისი სივრცე და დრო, რათა მათ მიიღონ განათლება საკუთარი მოთხოვნილებების შესაბამისად, ხოლო ამის შემდგომ, თავად გააცნობიერონ თუ როგორი ტიპის მოსწავლეები არიან, რაც წარმოადგენს მათი ინდივიდუალურობის ნაწილს.

დემოკრატიული ლიდერობის თვალსაზრისიდან გამომდინარე, პედაგოგმა უნდა გაუზიაროს სასწავლო მიზნები მოსწავლეებს, რაც თავის მხრივ გაკვეთილის დაგეგმვას დემოკრატიული გადაწყვეტილების მიღების პროცესად გადააქცევს.

და ბოლოს, ბავშვთა უფლებების მეტა-სწავლების ეს ფორმა წარმოადგენს მაგალითს, თუ როგორ შეიძლება მოსწავლეებმა თვითონ მოახდინონ საკუთარი სასწავლო პროცესის ორგანიზება. თანამედროვე საზოგადოებაში, ცვლილებები - მაგალითად, ტექნოლოგიების, ეკონომიკის, გლობალიზაციის ან გარემოს დაცვის სფეროში - თანდათან უფრო დინამიური და კომპლექსური ხდება, რაც ახალ გამოწვევას წარმოადგენს მომავალი თაობებისათვის; კარიერაში წარმატების მისაღწევად და გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში მონაწილეობის მისაღებად, თაობები ჩაერთვებიან სწავლის უწყვეტ პროცესში, და მოუწევთ ისეთი პრობლემის მოგვარება, რაც მათ სკოლის კედლებში ახლა წარმოუდგენლადაც კი მიაჩნიათ. შესაბამისად, მოსწავლეებს ესაჭიროებათ დაოსტატება კოლაბორაციული სწავლის, პროექტების შემუშავების, პროცესის შეფასებისა და პრობლემის გადაწყვეტის საკითხებში. ამ სახელმძღვანელოში მოცემულია ბავშვის განვითარების ეტაპები ცხოვრების ადრეულ ეტაპზე, რომელსაც მოსწავლეობის ხანა ეწოდება.

6. ამოცანაზე დაფუძნებული სწავლება: თანმდევი სწავლა

წინამდებარე თავები მოიცავს მცირე ზომის პროექტებს, სადაც მოსწავლეები აწყდებიან პროექტებისათვის დამახასიათებელ პრობლემებს - საკითხის გამოკვლევა, სამუშაოს ორგანიზება, კომუნიკაცია, დროის დაგეგმვა და სხვა. აღნიშნული პრობლემების იდენტიფიცირებისა და გადაჭრის გზების ძიებისას, მოსწავლეებს უნვითარდებათ კომპეტენციების ფართო სპექტრი (ამოცანაზე დაფუძნებული სწავლა).

პირველ თავში მოსწავლეებს ეძლევათ დავალება გააკეთონ ყვავილი, რომელსაც დაარქმევენ თავიანთ სახელს და მიამაგრებენ საკუთარ ფოტოსურათს. ბავშვებმა დამოუკიდებლად უნდა გადაწყვიტონ, თუ როგორ ყვავილს გააკეთებენ, სად იშოვიან მასალას, როგორ მოიძიებენ ფოტოს, და როგორ დაგეგმავენ დავალებისთვის დროის რესურსს. შესაბამისად, ბავშვები ბევრ რამეს სწავლობენ "სამუშაოს" შესრულების დროს, ხოლო პედაგოგმა ყურადღებით უნდა მოიფიქროს დავალების ჩარჩო, და გადაწყვიტოს შემდეგი: რამდენი დრო გამოუყოს მოსწავლეებს? რა მასალები უნდა მიაწოდოს მასწავლებელმა? მიაწოდოს თუ არა ყვავილების უკვე მზა ნაწილები? (იხ. პროექტის ვარიანტები პირველ თავში)

ზემოთ აღნიშნული მაგალითი გვიჩვენებს, რომ ძალიან ადრეულ ასაკში ბავშვებს უნდა მივცეთ საშუალება თავად აიღონ პასუხისმგებლობა კლასში შესასრულებელ სამუშაოზე, და ამავე დროს გაიზიარონ ამგვარი პასუხისმგებლობა მასწავლებელთან ერთად. აღნიშნული სასწავლო გამოცდილება მნიშვნელოვანია, რადგან მოსწავლეებს დასჭირდებათ საქმიანობის დამოუკიდებლად დაგეგმვა უფრო მაღალ საფეხურზე.

ბავშვის უფლებათა სწავლებაში, რომელიც დემოკრატიული მოქალაქეობის სწავლების სფეროს წარმოადგენს, მასწავლებელი ასრულებს მთელს რიგ აქტივობებსა და როლებს. სწავლება ბავშვთა უფლებების "შესახებ" ესატყვისება საწვლებისა და ინფორმაციის მიწოდების კლასიკურ ფუნქციებს - ლექცია, საკითხავი დავალება, ვიდეოჩანაწერები და სხვა. სწავლება ბავშვთა უფლებების "საშუალებით" და ბავშვთა „უფლებებისათვის“ მეორეს მხრივ, მოითხოვს, რომ მასწავლებელმა მოახდინოს რეფლექსია საკუთარი ქცევისა და პიროვნული თვისებების, როგორც როლური მოდელის შესახებ. ბავშვი აღიქვამს ზრდასრულის გზავნილს სანდოდ, თუკი ზრდასრულის ქცევა შეესაბამება გზავნილს, მაგალითად, გამოყენებულია სათანადო ინტონაციის და ურთიერთგაგების, შემწყნარებლობის, სამართლიანობის ან მხარდაჭერის დონე. სახელმძღვანელოში მოცემული ყველა თავი გვიჩვენებს, რომ სწავლებისა და სწავლის მეთოდები მჭიდროდ უკავშირდება სასწავლო საგანს. ამოცანაზე დაფუძნებული სწავლების მეთოდი მასწავლებლისგან მოითხოვს ყურადღებთან დაგეგმვასა და მომზადებას, თუმცა გაკვეთილზე მასწავლებელი რეალურად უმოქმედო პოზიციას იკავებს. ამასთან, სანამ მოსწავლეები მუშაობენ, მასწავლებელი ანხორციელებს მონიტორინგს და აკვირდება, რათა მოახდინოს ცოდნისა და შემეცნების, უნარ-ჩვევების და ღირებულებების თვალსაზრისით მოსწავლეების კომპეტენციებისა და სასწავლო საჭიროებების დროული გამოვლენა და შემდგომი რეაგირება.

7. ბავშვთა უფლებების სწავლება: ძირითადი კითხვები, რომლითაც უნდა ვიხელმძღვანელოთ სწავლების მეთოდების შერჩევისას

წინამდებარე სახელმძღვანელოში ჩვენ შევეცადეთ, მოგვეწოდებინა ბავშვთა უფლებების სწავლებასთან დაკავშირებული ცხრა მცირე ზომის პროექტის აღწერა, რომლებიც იძლევა იმის საშუალებას, რომ აღწერილი მიდგომები, როგორცაა, ამოცანაზე დაფუძნებული სწავლა, პრობლემის გადაჭრაზე კონცენტრირება, ინტერაქტიული და მოსწავლეზე ორიენტირებული სწავლა, სკოლის, როგორც ადამიანისა და ბავშვთა უფლებების პრინციპებზე დაფუძნებული საზოგადოების მოდელის წარმოჩენა, მასწავლებლის შეხედულების მიხედვით გამოყენებულ და მისადაგებულ იქნეს მის მიერვე შერჩეულ ამოცანებსა და საკითხებზე. ამ მიდგომისას გამოყენებული სწავლების მეთოდები მნიშვნელოვან გზავნილს შეიცავს, ხოლო ისეთი მეთოდის შერჩევის კომპეტენცია, რომელიც ესადაგება შესწავლის საგნის შინაარსსა და გარემოს, გვიჩვენებს, თუ როგორ შეიძლება იქნეს გადაჭრილი მეთოდის შერჩევასთან დაკავშირებული ზოგიერთი მნიშვნელოვანი პრობლემა, პროექტის მოდულის შემუშავების საშუალებით. ქვემოთ მოცემული ძირითადი კითხვები დაგეხმარებათ სახელმძღვანელოში მოცემული პროექტების მსგავსი სხვა პროექტების შემუშავებაში.

ძირითადი კითხვა	წინამდებარე სახელმძღვანელოში შესული მოდული
შერჩეული თემები და მეთოდები ესადაგება იმ ცოდნის დონეს, რომელსაც მოსწავლეები ფლობენ? მათ დამოკიდებულებებსა და მათ მოლოდინებს?	ეს მასწავლებელმა თავად უნდა გადაწყვიტოს და, ამავდროულად, განსაზღვროს, რა ტიპის ინსტრუქციები დასჭირდებათ მის მოსწავლეებს.
კლასის სტრუქტურა (მაგალითად, გენდერული თანაფარდობა, ეთნიკური წარმოშობა, სწავლის საჭიროებები) წარმოადგენს კლასში სასწავლო გარემოს. მეთოდის შერჩევასა და გათვალისწინებულია კლასის სპეციფიკური გარემო?	მხოლოდ მასწავლებელს აქვს ამ კითხვაზე პასუხი. ზოგიერთ კლასში არსებული სპეციფიკური გარემო შეიძლება მოითხოვდეს შესასწავლი თავის მოდიფიცირებას და მის მორგებას გარკვეულ საკითხებსა თუ საჭიროებებზე.
შერჩეული მეთოდები აღვივებს მოსწავლეებში სწავლისადმი იმ ენთუზიაზმს, რომელიც მასწავლებლისათვის დამაკმაყოფილებელია და უწყობს ხელს ამ ენთუზიაზმის შენარჩუნებას?	წინამდებარე სახელმძღვანელოში შესული მოდულებით გათვალისწინებული, ამოცანაზე დაფუძნებული სწავლა უზრუნველყოფს მოსწავლეთა აქტიურ მონაწილეობასა და ჩართულობას.
შერჩეული მეთოდები უწყობს ხელს მოსწავლეთა მხრიდან ინიციატივის გამოჩენასა და მათ მიერ საკუთარი სწავლის პროცესების ორგანიზებას?	წინამდებარე სახელმძღვანელოში შესული ყველა მოდული პროექტის სახით არის წარმოდგენილი, მოსწავლეების მიერ შესასრულებელ სამუშაოზე პასუხისმგებლობის აღებასა და სამუშაოსათვის გამოყოფილი დროის განაწილებას გულისხმობს. მოსწავლეების მიერ სამუშაოს შესრულებაზე აღებული ვალდებულებების შეუსრულებლობა რეალური მარცხის ტოლფასია, რაც, ფართო პერსპექტივით განხილვის შემთხვევაში, სწავლის მნიშვნელოვან შესაძლებლობებს სთავაზობს მათ.
შერჩეული მეთოდები აძლევს მოსწავლეებს იმის საშუალებას, რომ შეაჯამონ და შეაფასონ საკუთარი გამოცდილება და ქმედებები?	წინამდებარე სახელმძღვანელოში შესულ ყველა მოდულში გათვალისწინებულია შემაჯამებელი ეტაპი და ზოგიერთი მათგანი მოსწავლეებისაგან სწავლის პროცესში შეძენილი გამოცდილების შესახებ კომენტარის გაკეთებას მოიცავს.
შერჩეული მეთოდები აძლევს საშუალებას მოსწავლეებს, სხვადასხვა პერსპექტივიდან განიხილონ პრობლემები და თემები?	თავი 1 - მე მაქვს სახელი. მოსწავლეები აცნობიერებენ, თუ როგორ აღიქვამენ ერთმანეთს და რომ ყოველი ადამიანი განუმეორებელ და უნიკალურ პიროვნებას წარმოადგენს. თავი 8 - მიმდინარეობს ბავშვთა უფლებებიდან შერჩეული ერთ-ერთი უფლების ანალიზი სხვადასხვა პერსპექტივიდან.
შერჩეული მეთოდები უწყობს ხელს კრიტიკულ აზროვნებასა და მოსწავლეებს შორის დისკუსიის გამართვას?	წინამდებარე სახელმძღვანელოში შესული ყველა მოდული ითვალისწინებს დისკუსიას და მოითხოვს კრიტიკულ მიდგომასა და აზროვნებას.
შერჩეული მეთოდები გულისხმობს სწავლას „გონებით, გულითა და ხელით“?	ხელოვნების ნაწარმი, საგანძურის ყუთი, ჩვენ ჯადოქრები ვართ.
შერჩეული მეთოდები აძლევს მოსწავლეებს იმის საშუალებას, რომ თავიანთი კომპეტენციები გამოსცადონ?	სწავლა მიმდინარეობს სხვადასხვა გარემოში (დამოუკიდებელი მუშაობა, მუშაობა ჯგუფებში თანამშრომლობის საფუძველზე, საერთო საკლასო განხილვები). პროექტების შედეგს წარმოადგენს რაიმე პროდუქტი.

	სწავლის პროცესებისა და შედეგების შეჯამება მოსწავლეებს ეხმარება, გააცნობიერონ თავიანთი წარმატებები და მიღწევები.
შერჩეული მეთოდები, სწავლის შესაძლებლობების თვალსაზრისით, სხვადასხვა კატეგორიის მოსწავლეებს აძლევს სხვადასხვა გზით სწავლის საშუალებას (კონსტრუქტივისტული სწავლა)?	სწავლის პროცესში ინდივიდუალური მუშაობის გარემო და აქტივობების ფართო სპექტრი სწავლის შესაძლებლობების თვალსაზრისით განსხვავებულ მოსწავლეებს აძლევს იმის საშუალებას, რომ ისწავლონ თავიანთი საჭიროებების შესაბამისად.
შერჩეული მეთოდები უზრუნველყოფს მოსწავლეებში ძირითადი უნარების განვითარებას (მაგალითად, ინფორმაციის შეგროვება, პრეზენტაციების გამართვა, პროექტის დაგეგმვა, გუნდური მუშაობა)?	ძირითადი უნარების განვითარების საუკეთესო საშუალებას პროექტზე მუშაობა წარმოადგენს, რომელიც გულისხმობს ინფორმაციის შეგროვებას, პრეზენტაციების გამართვას, პროექტის დაგეგმვას, გუნდურ მუშაობას.

8. „ეს იმას ნიშნავს, რომ მე მაქვს უფლება, ვისარგებლო დასვენებით, ხომ?“ - ბავშვთა უფლებები საკლასო ოთახში

მასწავლებელმა ყურადღებით მოამზადა კლასი. მაგალითი: ბავშვები სხედან ჯგუფებად. მერხები ჯგუფის წევრებისათვის სამუშაო მაგიდების ფუნქციას ასრულებს; მაგიდებზე დევს კონვერტებში მოთავსებული ბარათები. ერთი მაგიდის გარშემო სხედან „ბაჭიები“, მეორე მაგიდის გარშემო - „დათვები“, ხოლო მესამე მაგიდის გარშემო - „ვეფხვები“. ერთ-ერთი „ბაჭია“ ხსნის მაგიდაზე დადებულ კონვერტს. მასწავლებელი სთხოვს 8 წლის მოსწავლეს, ხმამაღლა წაიკითხოს ბარათზე დაწერილი წინადადება.

„ბაჭია“ კითხულობს: „ბავშვს აქვს უფლება, ისარგებლოს ჯანმრთელობის დაცვის სისტემის ყველაზე უფრო სრულყოფილი მომსახურებით“ და იკავებს თავის ადგილს. მასწავლებელი ახსენებს მას: „ბარათზე რიცხვიც წერია; ჩვენ მათემატიკის გაკვეთილი არ გვაქვს, მაგრამ რიცხვები მნიშვნელოვანია!“ მორჩილი „ბაჭია“ კვლავ დგება „უკანა თათებზე“ და კითხულობს: „მუხლი 24.“ მასწავლებლის სახეზე კმაყოფილება აღბეჭდილი. „ბაჭიას“ ახლა შეუძლია, გამოვიდეს დაფასთან. 24-ე მუხლი ბუშტის ფორმის ფერად ქალაქდება დაწერილი; „ბაჭია“ ამ ფერად ბუშტს დაფაზე ამარგებს.

დაფაზე საკმარისი სივრცეა და მასზე ბევრი ბუშტის მოთავსება შესაძლებელი. მოსწავლეებს სათითაოდ შეუძლიათ დაამარგონ დაფაზე ფერადი ბუშტები, რომლებზეც „ბავშვთა უფლებებია“ დაწერილი. მასწავლებელი სიხარულით ადევნებს თვალყურს მათ საქმიანობას. „ეს თქვენი უფლებებია,“ - ამხნეებს იგი მოსწავლეებს და აგრძელებს: „კონვერტებში კიდევ ბევრი უფლებაა მოთავსებული. ყველა მათგანს შესაბამისი ბუშტი აქვს“. მოსწავლეებს ესმით, რა არის მათი ამოცანა; ახლა ისინი მოწადინებულები არიან, გახსნან შემდეგი კონვერტი, გამოვიდნენ კლასის წინაშე, ბუშტი დაფაზე დაამარგონ და მასწავლებლის შექება დაიმსახურონ. ყველა მათგანი ხელს იწევს.

მოსწავლეები შემდეგი ორმოცდახუთი წუთის განმავლობაში ამით არიან დაკავებული. ახლა „დათვის“ ჯერია; პატარა „დათუნამ“ უნდა დაიმსახუროს შექება. იგი ხსნის კონვერტს, იღებს იქიდან ბარათს და კითხულობს 30-ე მუხლს: „ბავშვს, რომელიც უმცირესობას მიეკუთვნება, არ შეიძლება უარი ეთქვას უფლებაზე, რომ ეზიაროს საკუთარ კულტურას, აღიაროს თავისი რელიგია და შეასრულოს მისი წეს-ჩვეულებები, აგრეთვე, გამოიყენოს მშობლიური ენა“. შემდეგი მაგიდიდან „ვეფხვი“ კითხულობს: „ბავშვს გააჩნია დასვენებისა და თავისუფალი დროის ქონის უფლება, მისი ასაკისათვის შესაფერის თამაშობებსა და გასართობ ღონისძიებებში მონაწილეობის უფლება, აგრეთვე, უფლება, თავისუფლად მონაწილეობდეს კულტურულ ცხოვრებაში, ეზიაროს ხელოვნებას. მუხლი 31“.

მესამე კლასის მოსწავლეები მხიარულ განწყობაზე არიან; ისინი სიამოვნებითა და ენთუზიაზმით ებმებიან აქტივობაში. კლასში აქტიური მიმოსვლა და ჩურჩულია, ყველას აქვს სურვილი, მასაც მოუსმინონ.

კარგია ასეთი სწავლების მეთოდი? არის ეს სათანადო გაკვეთილი ბავშვთა უფლებების შესახებ? რამდენად მნიშვნელოვანია ეს გაკვეთილი მოსწავლეებისათვის? როგორ ვითარდება მოსწავლეების კომპეტენციები? აქვე უნდა გავიხსენო, რომ 1998 წლის შემოდგომაზე გორაზადეში დავესწარი ამგვარ გაკვეთილს. გორაზადე აღმოსავლეთ ბოსნიის პატარა ქალაქია, რომელიც მოწყვეტილი და იზოლირებული იქნა გარე სამყაროსგან, და თითქმის დავიწყებული ომის დროს. ქალაქმა თითქმის იგივე ეთნიკური წმენდა განიცადა, რაც სრებრენიცამ. ამ ფონზე და ასევე იმის გათვალისწინებით, რომ გაკვეთილზე დაკვირვება მოხდა დაიტონის შეთანხმებიდან მხოლოდ რამდენიმე წლის შემდეგ, ისეთი თემების განხილვა გაკვეთილზე, როგორიცაა რელიგიური მრწამსის თავისუფლება და უმცირესობათა უფლებების დაცვა გორაზადეს სკოლაში უჩვეულო გამოცდილება და არცთუ მარტივი ამოცანა აღმოჩნდა მოსწავლეებისა და მასწავლებლებისათვის.

მოდით შევხვით ამ გაკვეთილის ერთ-ერთ დეტალს. ზარის დარეკვამდე სულ რამოდენიმე წუთით ადრე, მასწავლებელი ეკითხება მესამე კლასის მოსწავლეებს, თუ რა შეისწავლეს გაკვეთილზე. ერთ-ერთი გამჭრიახი პატარა გოგონა ხელს იწევს და ამბობს: "ახლა მე ვიცი, რომ არსებობს 31-ე მუხლი, რომელიც ამბობს, რომ მე მაქვს დასვენების და განტვირთვის უფლება. ეს იმას ნიშნავს, რომ ახლა მე მაქვს შესვენების უფლება, არა? მოკლედ, ახლა მე დადლილი ვარ და შესვენება მინდა!" მთელი კლასი იწყებს სიცილს. თავდაპირველად მასწავლებელი შეუერთდა მხიარულებას, თუმცა შემდეგ შეფიქრიანებულმა გადახედა კლასს.

რა მოხდა? როგორ გაგრძელდა გაკვეთილი? მასწავლებელი აღმოჩნდა დიდი სირთულის წინაშე. მოსწავლემ არა მხოლოდ ცოდნა მიიღო მისი გაკვეთილიდან, არამედ ასევე განახორციელა საინტერესო მცდელობა მოერგო აღნიშნული ცოდნა ყოველდღიური სიტუაციისათვის. მე ვერ შევძელი მასწავლებლის აზრების წაკითხვა, თუმცა შემეძლო მხოლოდ გამომეცნო, თუ რაოდენ რთული იყო ეს სიტუაცია მისთვის. ამ შემთხვევამ მეც მაფიქრებინა შემდეგი: მისაღებია კონვენციის, ანუ სამართლებრივი ინსტრუმენტის, ასეთი სახით გამოყენება? უნდა იყოს დასაშვები, რომ თითოეულმა ადამიანმა შეძლოს კონვენციაზე საკუთარი ინტერპრეტაციის მორგება, ვინაიდან კონვენცია მიჰყვება კონსტრუქტივისტულ პარადიგმას? რა მოხდება გაკვეთილზე ზემოთ აღნიშნული ნებადართული რომ გახდეს?

იმ მომენტში, აღმოსავლეთ ბოსნიის მესამე კლასის მასწავლებელს, სადინა სიერჩიჩს არ ჰქონდა საკმარისი დრო ჩართულიყო კომპლექსურ რეფლექსიაში სამართლებრივ ან სოციალურ საკითხებთან დაკავშირებით. მან ახალი კონცეფცია მიაწოდა კლასს და მიხვდა, რომ დადგა გადაწყვეტი მომენტი: მან საკვანძო ეტაპზე მიიყვანა თავისი კლასი. მას უნდა გადაეწყვიტა, დარჩენილიყო გაკვეთილი ბავშვთა უფლებების შესახებ მხიარულ ბუშტად - პირდაპირი ზეგავლენის გარეშე ყოველდღიურ აზროვნებაზე - თუ მომხდარიყო აქ, აღმოსავლეთ ბოსნიაში, 1990-იანი წლების მიწურულს, გაზაფხულის ერთ-ერთი დილის გაკვეთილზე, ისეთი რამ, რაც ჩვენ ყველას გვსურს: ბავშვის უფლებათა კონვენციის ჭეშმარიტი შესწავლა და გამოყენება! სადინა სიერჩიჩის რეაქცია შემდეგნაირი იყო: მან გადახედა კლასს, შემდეგ მიუბრუნდა გოგონას და უთხრა: "დიახ, შენ მართალი ხარ. დიახ, 31-ე მუხლი არსებობს და გარანტირებულად იცავს შენი და სხვა ბავშვების დასვენების უფლებას. თუმცა, ამავე დროს ეს იმას ნიშნავს, რომ მე ძალიან ყურადღებით უნდა განვსაზღვრო, თუ რამდენი საშინაო დავალება მოგცე შენ და სხვებს. მე უნდა დავფიქრდე იმაზე, თუ რამდენად სამართლიანია, როდესაც მოსწავლეები, რომლებიც გაკვეთილის დროს ასრულებენ სამუშაოს, სახლში საშინაო დავალებას აღარ ამზადებენ იმათგან განსხვავებით, რომლებსაც სახლში უფრო მეტი დავალება აქვთ, რადგან უფრო ნელი ტემპით და დაკვირვებით მუშაობენ გაკვეთილზე და ამიტომ რჩებათ ნაკლები დრო დასასვენებლად და ძალების აღსადგენად. დიახ, მე უნდა დავფიქრდე ამ საკითხებზე, რადგან ჩემთვის ცნობილია 31-ე მუხლის დებულების შესახებ." ამით სადინა სიერჩიჩს არ დაასრულა საუბარი და დაამატა: "თუმცა რაღაც უნდა გითხრა. შენ ასევე უნდა იცნობდე 28-ე მუხლს. ეს მუხლი გაძლევს განათლების უფლებას. შენთვის და შენი მეგობრებისათვის ეს ნიშნავს, რომ შესვენების დაწყებამდე ჯერ კიდევ განათლების მიღების დრო გრძელდება!"

ბავშვები გაჩუმდნენ. მოსწავლეებს არ მოეწონათ ამგვარი პასუხი. მაშ ასე, რა მოხდა? რვა წლის გოგონამ გამოხატა ძალისხმევა გაეცნობიერებინა თავისი ქვეყნის მიერ რატიფიცირებული და სახელმწიფოს მიერ კანონად დამტკიცებული საერთაშორისო დონეზე მოქმედი კონვენცია. უფრო მეტიც, იგი შეეცადა დაეკავშირებინა ბავშვის უფლებათა კონვენცია თავის ყოველდღიურ ცხოვრებასთან, გამოცდილებასთან და ასევე პრაქტიკაში გამოეყენებინა იგი. გოგონა შეეცადა მოეხდინა კონვენციის ინტერპრეტირება და მოარგო იგი ცხოვრების შესაფერის სფეროს - ვინაიდან სკოლა სწორედ რომ ის ადგილია, სადაც ბავშვს პირდაპირი კავშირი აქვს საკუთარ სახელმწიფოსთან. ეს არის ადგილი, სადაც წყდება, თუ როგორ შეხვდება სახელმწიფო ბავშვს, და ბავშვი სახელმწიფოს.

და როგორ მოიქცა მასწავლებელი? მასწავლებელი სათანადო დონეზე დახვდა მოსწავლეს. მან ნება მისცა მოსწავლეს გამოეჩინა "სიძლიერე", თუმცა ამავე დროს მოახდინა სათანადო რეაგირება. სადინა სიერჩიჩმა ქალაქ გორაზადედან, თავის მოსწავლეებთან ერთად, დაიწყო ახალი გზის გაკვალვა. მან - რვა წლის ბავშვისთვის მეტ-ნაკლებად გასაგებ ენაზე - გვაჩვენა, რომ ბავშვის უფლებათა კონვენციაში არსებობს ურთიერთსაწინააღმდეგო მუხლები, რომლებიც თითქოს ერთმანეთს არ გამოირიცხავენ, თუმცა მაინც არსებობს მათ შორის ურთიერთდამოკიდებულება. ნებისმიერ შემთხვევაში: ზემოთ აღნიშნულ კლასში, იმ კონკრეტულ დილას, ბავშვის უფლებათა კონვენცია გამოეყენებული იქნა როგორც ინსტრუმენტი - რომელიც არა მარტო უნდა ისწავლებოდეს, არამედ უნდა გახდეს შესაბამისი ღირებულებითი სისტემა, რომელიც დაეხმარება ადამიანებს შეაფასონ საკუთარი ქმედებები უფრო ფართო კონტექსტში.